

ROLA NIEMIEC W WIECIE

Tomasz Budnikowski, Marta Gótz, Krzysztof Malinowski, Ilona Romiszewska, Reorientacja polityki zagranicznej RFN? Fragmenty ekspertyzy

Debata Materiał stanowi fragment ekspertyz przygotowanych przez pracowników Instytutu zachodniego na zlecenie Ministerstwa Spraw zagranicznych (lub organu założycielskiego). Pierwsza część zawiera ocenę wpływu reform zapoczątkowanych Agendą 2010 na gospodarkę Niemiec w 2013 r. i jej przyszły rozwój. Dokonano także identyfikacji najważniejszych cech niemieckiego modelu ekonomicznego i porównano z francuska wizją funkcjonowania gospodarki zwłaszcza w kontekście Unii Europejskiej, a zwłaszcza strefy euro. Uwaga autorów drugiej ekspertyzy skupia się na zmianach w handlu zagranicznym i bezpośrednich inwestycjach Niemiec dających się zidentyfikować po 2007 r. W efekcie następuje wzrost znaczenia współpracy gospodarczej z państwami spoza Unii Europejskiej. Należy jednak podkreślić, iż gotowość do rozszerzenia globalnych kontaktów gospodarczych nie powoduje przewartościowania podstaw niemieckiej polityki zagranicznej i osiągnięcie większej samodzielności i tym samym uzyskanie nowych możliwości oddziaływania w stosunkach międzynarodowych.

Krzysztof Malinowski, Przywódcza rola Niemiec w Europie i świecie w niemieckim dyskursie naukowym

Kryzys zadłużenia w strefie euro stał się powodem ożywionej dyskusji na temat nowej roli RFN w Europie. Rosnące znaczenie Niemiec w działaniach naprawczych strefy euro dało impuls do rozważań na temat optymalnych strategii, które uwzględniałyby zarazem rodzime interesy ekonomiczne, jak i spójność integracji europejskiej oraz oczekiwania państw dotkniętych skutkami kryzysu. Niemieccy politolodzy są zgodni, że zwłaszcza oczekiwania partnerów i sojuszników wobec zaangażowania Niemiec w rozwiązanie problemów UE, sprawiają, że nieuniknione jest wypełnianie przez nie w tej jakiejś „współkierowniczej” roli w UE.

Aleksander Gowin, Rola kultury w polityce zagranicznej RFN

Celem artykułu jest ukazanie roli kultury w polityce zagranicznej RFN w obliczu rozpadu bipolarnego ładu międzynarodowego oraz ukazanie wyzwań stojących przed zagraniczną polityką kulturalną Niemiec w kontekście procesów globalizacyjnych. Analiza źródeł i uwarunkowań tej polityki przeprowadzić rekonstrukcję procesu włączania kultury jako integralnego elementu polityki zagranicznej Niemiec (trzeci filar polityki zagranicznej RFN). Umieszczenie kultury w dyskursie zagranicznej polityki RFN, obok eksponowanego potencjału gospodarczego, technologicznego i co za tym idzie również przywódczego, przyczynia się do konsekwentnie budowanego wizerunku państwa o dużej sile przyciągania oraz zdolności do budowy pozytywnych relacji z otoczeniem zewnętrznym w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości relacji międzynarodowych.

Beata Molo, Problem zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego Niemiec w kontekście stopniowej rezygnacji z użytkowania elektrowni jądrowych

Artykuł przedstawia niektóre problemy zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego Niemiec w kontekście rezygnacji z eksploatacji elektrowni jądrowych. Omówiona została struktura mieszanki energetycznej, stopień zależności od importu surowców energetycznych i dywersyfikacji kierunków dostaw. Zawarto w nim również analizę przyczyn i istotę zmiany decyzji dotyczącej użytkowania energii jądrowej w Niemczech po awarii reaktorów jądrowych w Japonii w marcu 2011 r.

Helena Wyligąła, Ochrona środowiska w polityce zagranicznej RFN

Artykuł poświęcony jest analizie uwarunkowań zagranicznej polityki ochrony środowiska (Umweltaußenpolitik), która jest ważnym obszarem aktywności dyplomatycznej RFN na arenie międzynarodowej i pozwala Niemcom odgrywać rolę lidera w ramach procesów rozwojowych zachodzących w Europie w XXI w. W pierwszej części wyjaśnione zostanie pojęcie Umweltaußenpolitik, nakreślone zostaną kontekst oraz założenia metodologiczne badań. Do ich przeprowadzenia wykorzystana została matryca autorstwa P. Harrisa i J. Barkdulla z 2002 r., nierozpowszechniona dotąd w polskim piśmiennictwie na temat polityki zagranicznej państwa. Na jej podstawie, w drugiej części artykułu, wyjaśnione zostaną charakterystyczne dla polityki zagranicznej RFN uwarunkowania, determinujące realizację jej interesów w zakresie międzynarodowej ochrony środowiska. Wskazane wyznaczniki ułatwiają ocenę sposobów i form antycypacji przez Berlin globalnych problemów ekologicznych, stanowią także tło do prezentacji strategii i narzędzi, którymi posługuje się niemiecka dyplomacja w urzeczywistnianiu swoich interesów.

Piotr Kalka, Pozycja RFN i Polski w zakresie prac badawczych i rozwojowych na początku XXI wieku

W artykule porównywana jest pozycja RFN i Polski w zakresie B+R na początku XXI w. Od poziomu B+R określonego państwa zależy w istotnej mierze jego wzrost gospodarczy. Prace badawcze i rozwojowe – ich skala i struktura są bowiem kluczowym czynnikiem wpływającym na postęp techniczny. RFN posiada znacznie silniejszą pozycję w zakresie prac badawczo-rozwojowych niż Polska i nauka rozwija się tam bardzo dynamicznie. Przyczyny takiego stanu rzeczy to głównie ich przewaga w dziedzinie intensywności badawczo-rozwojowej oraz odmienna struktura finansowania B+R.

Malwina Księżniakiewicz, Niemiecka debata nad przyszłością integracji europejskiej (po traktacie z Maastricht)

Omówiono udział i rolę Niemiec w dyskusji nad przyszłością integracji europejskiej, która nabrała tempa w początkach XXI w. Przedstawione w artykule niemieckie koncepcje rozwoju integracji europejskiej i docelowego ustroju UE jako federacji wywołały szeroką dyskusję w Europie, co spowodowało uruchomienie prac nad projektem traktatu konstytucyjnego. Okazał się on porażką Niemiec, gdyż Konstytucja dla Europy nie weszła w życie po negatywnych wynikach referendum we Francji i Holandii w 2005 r. Kryzys strefy euro był kolejnym detonatorem dyskusji o potrzebie zmian ustrojowych i instytucjonalnych w UE. Niemcy konsekwentnie podtrzymują swoje hasło *mehr Europa* jak jedyne remedium na wyjście UE z kryzysu i zdynamizowanie procesów integracyjnych w Europie.

Wiesław Małecki, Wilhelm von Humboldt. Między antysemityzmem a judeofobią

Szczegółowe analizie poddano pochodzące z 1809 r. urzędnicze pismo Wilhelma von Humboldta „O projekcie nowej konstytucji dla Żydów”, które miało wielkie znaczenie dla procesu ich równouprawnienia w Prusach. Ten niewielki objętościowo dokument bezpośrednio przyczynił się do wprowadzenia w życie w 1812 r. najbardziej postępowego edyktu emancypacyjnego zrównującego prawa i obowiązki Żydów i innych obywateli. Jako donośny głos klasycznego niemieckiego liberalizmu wyrażał zdecydowany sprzeciw pruskiego męża stanu i filozofa prawa wobec oświeconego absolutyzmu. W zawartych sformułowaniach dało znać przekonanie, że w procesie tworzenia nowego państwa prawa proklamowane być muszą niezbywalne prawa jednostki do osobistej wolności, czy bezpieczeństwa. Tekst Humboldta odzwierciedla także rewolucyjne zmiany, które w drugiej połowie XVIII w. doprowadziły do rozpadu tradycyjnego modelu żydowskiego życia.

Piotr Tomczyk, Ustawa o ochronie krwi niemieckiej i niemieckiej czci – geneza i orzecznictwo

Celem artykułu jest przedstawienie orzecznictwa w przypadkach dotyczących „ustawy o ochronie krwi niemieckiej i niemieckiej czci” z 1935 r. Podjęta zostanie także próba odpowiedzi na pytanie, czy sędziowie, zaangażowani w urzeczywistnianiu narodowosocjalistycznej ideologii rasowej, ponoszą współodpowiedzialność za Holocaust. Omówiono także dwie teorie rasowe – nordycki ruch higieny rasowej i teorię impregnacji.

Jan Wnęk, Polska recepcja niemieckiej myśli pedagogicznej w pierwszej połowie XIX wieku

Upadek państwa pozbawił Polaków wpływu na oficjalną szkołę. Stała się ona instrumentem politycznym władz zaborczych. W tym trudnym okresie niewoli narodowej upowszechniono na ziemiach polskich idee pedagogiczne najwybitniejszych przedstawicieli niemieckiej myśli pedagogicznej. Polscy pedagodzy podróżowali po Niemczech, poznawali działalność tamtejszych instytutów pedagogicznych i próbowali obce metody pracy przeszczepiać na grunt polski. Znakomitą formą popularyzacji idei niemieckich pedagogów były przekłady ich dzieł. W pierwszej połowie XIX wieku polszczyźnie przyswojono najpoczytniejsze wówczas niemieckie dzieła pióra takich autorów, jak Campe, Niemeyer, Kant. Część przekładów drukowano (komentowano także ich treść) na łamach czasopism. Polscy pedagodzy korzystali z niemieckiej literatury pedagogicznej krytycznie, dostosowywali poglądy niemieckich autorów do warunków polskich.

Barbar Kobzarska-Bar, Wartości i interesy w polityce zagranicznej zjednoczonych Niemiec

W artykule poruszono problem wartości i interesów w niemieckiej polityce bezpieczeństwa, głównie w okresie rządów koalicji CDU/CSU i FDP z kanclerz Angelą Merkel. Śledząc wypowiedzi członków kolejnych gabinetów rządowych, formułowane po 1990 r. i dotyczące polityki bezpieczeństwa, można zauważyć, że Niemcy definiują na nowo swoją rolę w stosunkach międzynarodowych. Rolę tę wyznacza tradycja multilateralizmu i koncepcja państwa cywilnego, dostosowana do nowych wyzwań stojących przed pretendencją do pozycji mocarstwa światowego. Polityka wartości i interesów jest marką obecnego rządu Merkel.

Izabela Janicka, Fala radykalizmu politycznego w Niemczech

Republika Federalna Niemiec stała się w pierwszej dekadzie XXI w. areną postępującego radykalizmu politycznego. Artykuł prezentuje trzy najważniejsze aspekty tego zagrożenia: terroryzm w ramach prawicowego ekstremizmu, wzmożoną aktywność niemieckich bojówek prawicowej i lewicowej ekstremy oraz rosnące znaczenie salafizmu. Ze względu na skalę dokonanych zniszczeń, motywy ich autorów oraz słabość służb informacyjnych państwa wyłania się realne niebezpieczeństwo postępującego chaosu, którego skutki są nie do przewidzenia. W atmosferze niepewności jutra i perspektywie degradacji społecznej zwrócono uwagę także na czynnik ludzki, odpowiedzialny za kryzys wartości niemieckiej demokracji.

Marek Andrzejewski, Sport a polityka. Olimpijskie medale sportowców niemieckich (1896-2012)

Sportowcy niemieccy tylko raz, w 1936 r. w Berlinie, zostali zwycięzcą w klasyfikacji medalowej Letnich Igrzysk Olimpijskich. Jednak w łącznej klasyfikacji zajmują trzecie miejsce. Natomiast aż pięć razy zespół RFN, NRD bądź Niemiec uplasował się w klasyfikacji medalowej Igrzysk Zimowych na pierwszym miejscu. W łącznej klasyfikacji wszechczasów sportowcy niemieccy ustępują tylko zawodnikom USA i Rosji (ZSRR). Świadczy to o tym, że Niemcy odgrywają od przeszło stu lat w Igrzyskach Olimpijskich pierwszoplanową rolę i należą do sportowych potęg.

Olaf Bergmann, "Prosto z mostu" wobec problematyki żydowskiej w Trzeciej Rzeszy

W artykule skoncentrowano się na omówieniu licznych doniesień prasowych dotyczących rozwoju w drugiej połowie lat 30. XX . w hitlerowskich Niemczech sytuacji ludności żydowskiej. Wykorzystano artykuły, reportaże, felietony i notatki prasowe z wydawanego w Warszawie od 1935 r. tygodnika (oficjalnie „Literacko – Artystycznego”, w rzeczywistości przed wszystkim politycznego) „Prosto z mostu”, bez wątpienia jednego z najciekawszych czasopism ukazujących się w Polsce w ostatnich latach dwudziestolecia. Tygodnik ten był ściśle związany ze środowiskiem tzw. młodzieży narodowej, która w drugiej dekadzie niepodległości znacznie zwiększyła swoją aktywności i społeczne oddziaływanie. Redaktorem naczelnym „Prosto z mostu” był Stanisław Piasecki, a wśród jego publicystów znajdowali się też czołowi, młodzi politycy i ideolodzy szeroko rozumianego obozu narodowego, jak na przykład Jan Mosdorf i Wojciech Wasiutyński, a także pochodzący ze znacznie starszej generacji m.in. Aleksander Świętochowski i Adolf Nowaczyński.